харчовим продуктом виявилося молоко для осіб з групою крові А (ІІ). Враховуючи ці дані логічним буде умовивід про те, що молоко є найбільш адекватним продуктом харчування для більшості осіб, що мають групу крові 0 і В і найменш адекватним для людей з другою групою крові. Водночас варто знати – не залежно від групової приналежності, людям, прийняття парного молока у яких спричиняє травний дискомфорт, вживати його не варто взагалі.

За результатами дослідження харчування студентів з урахуванням груп крові та успадкування груп крові встановлено наступні висновки та узагальнення:

1. Для Подільського регіону України характерним є такий розподіл людей за груповою приналежністю: група крові 0 – 31,3%, А – 37,04%, В – 24,24%, АВ – 7,41% респондентів.

2. Виразно домінуючими для респондентів з групою крові 0 і А були батьки (і батько, і мати) з відповідною групою крові, менш виразно успадковувалася аналогічна група крові серед осіб з групою крові В (по матерям – 66,7%, по батькам – 48,6%); серед осіб з групою крові АВ (IV) таку ж серологічну групу мали всього 31,8% батьків і 36,4% матерів.

3. Встановлена залежність між груповою приналежністю досліджуваних і типом їх харчування. Серед осіб першої групи крові більшість виявилася «м'ясоїдами», досліджувані з групою крові А і В (54 і 61%) віддають перевагу змішаному харчуванню, 34% осіб групи крові А (ІІ) були вегетаріанцями, 45% осіб з групою крові АВ харчуються змішано, а 55% віддають перевагу білковій їжі.

4. Молоко, як продукт з великим вмістом і білків, і вуглеводів є адекватним продуктом харчування для більшості тих, хто має першу і третю групу крові, дещо менш адекватною до парного молока корів є травна система осіб з групою крові АВ і найменш адекватним харчовим продуктом виявилось молоко для осіб з групою крові А (ІІ).

ЕФЕМЕРОЇДИ БОТАНІЧНОГО САДУ М. ПОЛТАВА

Березанець М.М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Науковий керівник – Максименко Н.Т., асистент кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Людина почала змінювати природні комплекси вже на перших стадіях розвитку цивілізації, в період полювання і збирання, коли стала користуватися вогнищем. Одомашнення диких тварин і розвиток землеробства розширили територію виявлення наслідків людської діяльності. В ХХ ст. внаслідок особливо швидких темпів росту населення і його потреб антропогенний вплив на природу досяг небувалого рівня.

Серед усіх живих організмів – рослини найбільш вразливі і беззахисні перед бурхливим розвитком технічного прогресу і інтенсивної діяльності людини.

В нашій країні п'ятистам тридцяти одному виду рослин загрожує зникнення. За неповними даними, в Україні зникло майже 50 видів. Більшість регіонально рідкісних і рослин занесених до Червоної книги України винищує

людина. Передусім йдеться про весняні гарноквітуючі ефемероїди. Після зимового сну вони радують очі яскравими кольорами. І забувають люди про те, що період вегетації рослин недовгий, в який вони повинні встигнути накопичити поживні речовини і підземні комори: бульби, кореневища, цибулини.

І в наш час необхідно зробити все для того, щоб зберегти вцілівші рослинні ресурси для наступних поколінь. Щоб зберегти ті види рослин, що залишились, людина бере їх під захист закону, створює заповідники, заказники, заповідні урочища, дендропарки, національні парки, де ще збереглися популяції рідкісних рослин.

На сьогодні на території України нараховується 29 ботанічних садів, які охоплюють всі її регіони. Значну роль відіграють ботанічні сади в збереженні і вивченні біології червонокнижних рідкісних і зникаючих рослин України.

Кожен ботанічний сад має ділянку, на якій вирощується група рідкісних і зникаючих рослин того регіону, в якому знаходиться ботанічний сад. Це унікальна можливість для вивчення біологічних особливостей цих рослин, розробки методів масового розмноження з метою забезпечення посадковим матеріалом аматорів, щоб уникнути знищення їх в природі і при потребі повернення в природні місця зростання.

Варто нагадати, що ботанічні сади відіграли значну роль у створенні Червоної книги України і проводять моніторинг рідкісних і зникаючих рослин своїх регіонів, що важливо для своєчасного реагування у випадку порушень природних місцезростань.

Нині ботанічні сади інформують в своїх періодичних виданнях про колекційні фонди, про впровадження рослин в народне господарство, наслідки досліджень з питань охорони рослинного різноманіття. На жаль, немає тісного співробітництва з Міністерством охорони навколишнього природного середовища України. Спільна робота дала б можливість краще зберігати і примножувати рослинне розмаїття України для сталого розвитку суспільства України, до чого нас зобов’язує Конвенція про біологічну різноманітність та Конвенція міжнародної торгівлі рідкісними та зникаючими видами диких тварин та рослин (SITES).

Проте, ботанічні сади України з їх науковим потенціалом – це потужні наукові центри по вивченню, збереженню і збагаченню рослинного розмаїття в Україні.

Вирішення цих питань і обумовили проведення досліджень еколого-біологічних, созологічних, популяційних особливостей ефемероїдів Полтавського ботанічного саду.

Ці рослини добре пристосувались до різних весняних температурних стрибків. На розвиток цих рослин також впливають вологість повітря і кількість опадів. Нестача опадів і нерівномірне їх випадання призводить до пересихання ґрунту і порушення водозабезпечення. Вологість повітря впливає на інтенсивність транспірації рослин, умов запилення, випаровування вологи з поверхні ґрунту. Період цвітіння, його тривалість залежить від природних умов, в дружні теплі весни цей період може тривати декілька днів, а в затяжні холодні весни з повільним підняттям температур – до декількох тижнів.

Однією з екологічних особливостей ефемероїдів є їх відношення до світла. Ці рослини «намагаються» якомога швидше відцвісти до появи листя на деревах і розвитку трав’янистого покриву.

Тому ефемероїди є світлолюбними рослинами. Частіше всього весняним рослинам доводиться тягтися до сонця через минулорічну підстилку із листя, тому в лісових місцевостях вони мають більш високі і сильніші стебла.

Для лісових ефемероїдів культивованих у ботанічному саду характерні такі ознаки:

1. Висота стебла до 60-65 см.
2. Видозміна стебла – переважно цибулина і кореневище.
3. Більш розтягнутий строк початку квітування (у проліски на початку березня, а у цибулі ведмежої на початку травня).
4. Квіти дрібні по відношенню до висоти стебла.
5. Квітування відбувається до повної появи листя на деревах.
6. Листкові пластинки гарно розвинені, часто бувають складними.

Для лучно-степових ефемероїдів притаманні такі ознаки:

1. Висота стебла в основному до 12-15 см.
2. Видозміна стебла – переважно бульбоцибулина і цибулина.
3. Більш стиснуті і дружні строки початку квітування.
4. Квіти в діаметрі відносно великі, зважаючи на розміри самої рослини.
5. Листки, що розвиваються на рослинах мають малі розміри, лілійно-ланцетної форми.

Різноманітність кліматичних умов, які сформувались під впливом історичних, кліматичних, геоморфологічних процесів на території Полтавської області, обумовлює наявність різних типів специфічної рослинності з рідкісними, пограничко-ареальними, реліктовими видами. Але антропогенний пресинг значно вплинув на лісові та степові самобутні екосистеми, у тому числі на стан популяцій ефемероїдів.

Полтавський ботанічний сад належить до категорії парку-пам’ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення – заповідного об’єкта, в межах якого найбільш визначні та цінні зразки паркового будівництва охороняються та використовуються в естетичних, виховних, наукових, природоохоронних та оздоровчих цілях.

Згідно літературних та оригінальних даних нами з’ясовано, що у флорі Полтавського ботанічного саду нараховується 20 видів ефемероїдів: 13 лісових, 3 лучно-степових, 4 степових. Серед них 8 занесених до Червоної книги України і 5 регіонально рідкісних. У систематичному відношенні серед ефемероїдів переважають види з родини *Hyacinthaceae* (4), *Ranunculaceae* (3) та *Liliaceae* (3). За відношенням до умов освітлення усі види – геліофіти, за типом грунтового живлення – мезотрофи (18), мегатрофи (2), за способом запилення – ентомофіли. За відношенням до зволоження ґрунтів – мезофіти.

Досліджені види ефемероїдів ботанічного саду належать до весняно-зелених ефемероїдних рослин, які вегетують навесні 1-3 місяці. За своєю зовнішньою та внутрішньою будовою, а також фізіологічними процесами вони пристосовані до складних екологічних умов: зниження зовнішньої температури, нестачі вологи. Запасні поживні речовини відкладаються у бульбоцибулинах, цибулинах та кореневищах. За тривалістю цвітіння – всі види є швидкоквітуючими (термін квітування до 25 днів); за тривалістю обнасінення – більшість (14 видів) є швидкообнасінюваними; за тривалістю дозрівання насіння – (16 видів) є середньодозріваючими (від початку квітування до початку обнасінення (45-70 днів).

З’ясовано, що переважна більшість весняних ефемероїдів є надзвичайно декоративними рослинами, що привертає надмірну увагу населення до їх місць зростання, яка проявляється у щорічному масовому зборі квітів, викопуванні рослин, нерегульованій рекреації. Всі ці прояви спрямованого антропогенного тиску вкрай негативно впливають на природні популяції згаданих видів.

Відмічено, що на ділянках території ботанічного саду інтродуковано 9 видів рідкісних ефемероїдів, серед яких 4 види внесені до Червоної книги України та 5 є регіонально рідкісними. Сім видів здатні формувати інтродуковані ценопопуляції, у проліски дволистої відмічено цвітіння, однак формування дочірніх особин не спостерігається. Перспективними для подальшого вирощування в умовах ботанічного саду є ряст порожнистий.

Таким чином, моделювання інтродукційних популяцій рідкісних ефемероїдів у штучно створених екосистемах є одним із перспективних шляхів охорони видів.

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНІ ОБ’ЄКТИ ЯК СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ЛОКАЛЬНОЇ ЕКОМЕРЕЖІ ГАДЯЦЬКОГО РАЙОНУ (ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ)

Білан Т.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Науковий керівник – Ханнанова О.Р., кандидат біологічних наук,
асистент кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології
Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

На сьогодні в умовах зростання антропічного впливу на навколишнє середовище та виникнення реальних загроз зникненню біорізноманітності необхідно впроваджувати цілісний підхід до об’єднання максимально можливих територій уцілілих природних комплексів. Одним із заходів втілення означених завдань є створення екологічної мережі, яка являє єдину територіальну систему і включає ділянки природних ландшафтів, що підлягають особливій охороні, території та об’єкти заповідного фонду, курортні і лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні території та об’єкти інших типів, що визначаються законодавством України, і є частиною структурних територіальних елементів екологічної мережі – природних регіонів, екологічних коридорів, буферних зон [2].

Для Полтавської області, як і для ряду інших адміністративних одиниць України, затверджено програму формування екологічної мережі та відбувається її впровадження [2]. Деякі автори обґрунтовують формування регіональних екомереж на геосистемній основі [3]. На рівні ж адміністративних районів відбувається розбудова локальних екомереж. Важливим структурним елементом екомережі є ключові території, які є осередками збереження біорізноманітності природного регіону.

Ключовими ділянками для функціонування локальної екомережі Гадяцького району є ряд природно-заповідних об’єктів, як існуючих, так і перспективних [5]. Значна частина природно-заповідних територій регіону ввійшла до складу регіонального ландшафтного парку «Гадяцький», який на